

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Навчально-науковий інститут природокористування та гуманітарних наук

Кафедра філософії і суспільних наук

Методичні рекомендації до написання
кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 033 Філософія

Затверджено
на засіданні кафедри
філософії і суспільних наук,
протокол № 11 від 26.11.2025 р.

Чернігів, 2025

Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 033 Філософія /Укл. доц. Шакун Н.В. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка». 2025. 32 с.

Укладач:	Шакун Наталія Валеріївна, кандидат філософських наук, доцент, завідувачка кафедри філософії і суспільних наук НУ «Чернігівська політехніка»
Відповідальна за випуск:	Шакун Наталія Валеріївна, кандидат філософських наук, доцент, завідувачка кафедри філософії і суспільних наук НУ «Чернігівська політехніка»
Рецензент:	Ольховик Марина Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії і суспільних наук НУ «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

Загальні положення	4
Рекомендації до виконання і захисту дипломної (бакалаврської) роботи	7
Зміст дипломної роботи	9
Вимоги до оформлення дипломної роботи	13
Внутрішні вимоги до якості виконання кваліфікаційних робіт	18
Консультації наукового керівника	19
Рецензування і захист дипломної роботи	20
Тематика кваліфікаційних (дипломних) робіт	22
Орієнтовний перелік тем кваліфікаційних (дипломних) робіт	22
Оцінювання кваліфікаційної (дипломної) роботи	24
Список використаних джерел	27
Додатки	28

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» Національного університету «Чернігівська політехніка» є складовою частиною внутрішньої системи забезпечення якості освіти та спрямовані на встановлення вимог до написання, оформлення й оцінювання кваліфікаційних робіт відповідно до сучасних академічних стандартів. Вони визначають основні правила, формат, змістові вимоги та порядок організації науково-дослідницької діяльності з підготовки кваліфікаційної роботи, що дозволяє встановити відповідність результатів навчання здобувачів вищої освіти вимогам освітньої програми та забезпечує належний рівень фахової компетентності.

У контексті реалізації освітньо-професійної програми «Аналітика суспільно-політичних процесів» науково-дослідницька діяльність здобувачів становить один із ключових компонентів їхнього професійного становлення як філософів-аналітиків. Вона спрямована на формування здатності до самостійного теоретичного аналізу, критичної оцінки й інтерпретації філософсько-соціокультурних та суспільно-політичних явищ, застосування методів філософського дослідження в аналізі складних соціальних проблем та виробленні обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Підготовка кваліфікаційної роботи створює базу для здобуття та вдосконалення ключових компетентностей, закладених в освітньо-професійній програмі: здатності до абстрактного мислення, систематичного аналізу соціальних і філософських джерел; уміння структурувати інформацію, обґрунтовувати позиції й формулювати висновки; застосовувати здобуті знання у практичній і науковій діяльності; дотримуватися норм академічної доброчесності. Робота має містити чітко визначену наукову проблему, критичний огляд джерел, аналітичний розгляд об'єкта й предмета дослідження, аргументовані висновки та, за потреби, практичні рекомендації.

Методичні рекомендації також передбачають, що кваліфікаційна робота здобувача, яка не відповідає вимогам щодо змісту, структури чи оформлення, написана без дотримання календарного плану, не містить матеріалів, що демонструють самостійний науковий аналіз і обґрунтовані висновки, має низький рівень академічної доброчесності або не супроводжується рецензією й відгуком керівника, не допускається до захисту.

Під час виконання кваліфікаційної (дипломної) роботи з дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити загальні компетентності, передбачені освітньою програмою¹:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК3. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК10. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК6. Здатність викладати міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано.

СК10. Здатність аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальнонаукової проблематики.

СК11. Здатність застосовувати в професійній діяльності знання про засади, розвиток і сучасний стан наукового та гуманітарного знання.

СК12. Здатність дотримуватися в професійній діяльності норм інтелектуальної доброчесності.

СК14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

СК15. Здатність використовувати філософське знання для визначення стратегій і якісних характеристик перетворень у соціумі та політикумі.

Протягом вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають досягти або вдосконалити такі програмні результати навчання:

ПРН6. Мати обізнаність щодо основних напрямів, тенденцій і проблематики сучасної філософії.

ПРН7. Розуміти сучасну наукову картину світу, її основні проблеми та суперечності.

ПРН9. Мати навички написання філософських текстів.

ПРН10. Мати навички реферування, систематизованого огляду та порівняльного аналізу філософської та загальнонаукової літератури.

ПРН14. Уникати симуляцій, плагіату та інших проявів академічної недоброчесності у навчальній і професійній діяльності.

ПРН18. Ефективно працювати з інформацією: добирати її з різних джерел, критично аналізувати й інтерпретувати, систематизувати та узагальнювати.

В науково-дослідницькій роботі здобувачі освіти мають керуватись Методичними рекомендаціями щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр», затвердженими Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» 31 серпня 2020 р. протокол № 6 та введеними в дію наказом ректора

¹ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Аналітика суспільно-політичних процесів» Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 033 Філософія галузі знань 03 Гуманітарні науки Кваліфікація: бакалавр філософії. URL: https://op.stu.cn.ua/files/op/033_ASPP_OPP_2024.PDF

від 31 серпня 2020 р. № 26².

При написанні кваліфікаційної (дипломної) роботи здобувачам освіти слід враховувати «Концепцію впровадження штучного інтелекту в освітній процес та наукову діяльність Національного університету «Чернігівська політехніка», затвердженою Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» 28 квітня 2025 р. протокол № 5 та введено в дію наказом ректора від 28 квітня 2025 р. №82/ВС.³ Зокрема, йдеться про принципи етичного впровадження ШІ – людиноцентричність, етичність і прозорість, недискримінація та рівний доступ, конфіденційність і захист персональних даних.

Відповідно до Порядку проведення перевірки кваліфікаційних робіт та індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на плагіат в Національному університеті «Чернігівська політехніка», затвердженого Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» 31 травня 2021 року, протокол № 5 та введено в дію наказом ректора від 31 травня 2021 року № 100, за порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти несуть академічну відповідальність. Підставою для притягнення до академічної відповідальності здобувача вищої освіти є висновок Комісії з питань академічної доброчесності Університету. У разі порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнуті до такої академічної відповідальності: повторне проходження підсумкового оцінювання; повторне вивчення відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету; позбавлення академічної стипендії⁴.

В питаннях академічної доброчесності здобувачі освіти також мають керуватись Статтею 42 Закону України «Про освіту»⁵, пунктом 3-1 статті 58 Закону України «Про вищу освіту»⁶, Кодексом академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»⁷, Методичними рекомендаціями для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності⁸, Аналітичною запискою МОН «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності»⁹.

² Методичні рекомендації щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр», затвердженими Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/mezzvg>

³ «Концепцію впровадження штучного інтелекту в освітній процес та наукову діяльність Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/mrbqyg>

⁴ Порядок проведення перевірки кваліфікаційних робіт та індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на плагіат в Національному університеті «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/gpwksg>

⁵ Закон України «Про освіту» URL: <https://surl.li/emfaqw>

⁶ Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://surl.li/fdrifp>

⁷ Кодекс академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/nlvjxm>

⁸ Методичними рекомендаціями для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності URL: <https://surl.li/pcpekx>

⁹ Аналітична записка МОН «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності» URL: <https://surl.li/xwsolt>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

Бакалаврська (дипломна) робота є підсумковою кваліфікаційною працею здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, за результатами публічного захисту якої екзаменаційна комісія ухвалює рішення про присудження відповідного освітнього ступеня та надання диплома державного зразка за спеціальністю 033 «Філософія». Вона виступає важливим інструментом оцінювання рівня сформованості загальних і фахових компетентностей випускника, передбачених стандартом вищої освіти та освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра з філософії.

Виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи має засвідчити ступінь опанування студентом теоретичного матеріалу за обраною спеціальністю, рівень оволодіння філософським понятійно-категоріальним апаратом, методами соціально-філософського та загальнонаукового аналізу, а також здатність застосовувати набуті знання і вміння для розв'язання науково-дослідницьких або науково-практичних завдань. Особлива увага при цьому приділяється умінню логічно й аргументовано викладати власні міркування, критично осмислювати наукові джерела та дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Захист бакалаврської дипломної роботи проводиться у формі відкритого засідання екзаменаційної комісії та має продемонструвати відповідність рівня підготовки випускника вимогам стандарту вищої освіти за спеціальністю 033 «Філософія», зокрема щодо здатності до самостійного філософського мислення, аналітичного осмислення соціокультурних процесів і формулювання обґрунтованих висновків.

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є підтвердження готовності здобувача до самостійної науково-дослідницької або аналітично-практичної діяльності, здатності до творчого використання набутих у процесі навчання знань і навичок, а також уміння систематизувати, узагальнювати й коректно оформлювати результати власних досліджень відповідно до вимог чинних методичних рекомендацій.

Бакалаврська кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі навчання – на четвертому курсі у восьмому семестрі – після повного засвоєння теоретичних дисциплін, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра з філософії, та проходження відповідної практики. До захисту допускаються роботи студентів, які успішно склали державний іспит і виконали всі вимоги навчального плану.

Відповідно до Положення про контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів Національного університету «Чернігівська політехніка» дипломну роботу виконує кожен здобувач вищої освіти самостійно під керівництвом викладача кафедри.

З метою належного виконання й захисту кваліфікаційної роботи здобувачі повинні дотримуватися встановлених етапів підготовки, включно з вибором теми, визначенням мети й завдань, написанням основних розділів відповідно до

вимог методичних рекомендацій, а також оформленням роботи згідно з чинними нормами академічного письма, стилістики, цитування та посилань на джерела.

Основні етапи виконання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи:

- ознайомлення ЗВО з основними вимогами, що пред'являються до виконання кваліфікаційної роботи;
- вибір теми роботи та призначення керівника здійснюється на підставі персональної заяви ЗВО;
- обробка літературних джерел, вивчення теоретичних і практичних матеріалів з обраної теми;
- розробка плану кваліфікаційної роботи із зазначенням строків написання розділів та їх обсягів. Заповнення бланка «Завдання на кваліфікаційну роботу» та його затвердження на кафедрі;
- збір матеріалів, складання бібліографії, аналіз та узагальнення зібраного матеріалу;
- викладення проаналізованого та систематизованого матеріалу відповідно до плану;
- проведення експерименту чи анкетування, виконання розрахунків, у тому числі із застосуванням комп'ютерної обробки;
- формулювання висновків;
- підготовка графічної частини роботи: креслень, рисунків, таблиць (у разі необхідності);
- представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі для попереднього розгляду;
- написання доповіді й підготовка ілюстративного матеріалу (наприклад, таблиць і графіків для прилюдного виступу);
- рецензування кваліфікаційної роботи та оформлення відгуку керівника; – представлення кваліфікаційної роботи до ЕК;
- захист кваліфікаційної роботи.

Відповідно до п. 2.4 «Методичних рекомендацій щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» Національного університету «Чернігівська політехніка»¹⁰, керівниками кваліфікаційної роботи призначаються професори, доценти, а також інші НПП Університету, які мають науковий ступінь та (або) вчене звання.

У встановлений термін здобувач вищої освіти звітує перед керівником, який/яка фіксує ступінь готовності роботи.

Обов'язки керівника бакалаврської кваліфікаційної (дипломної) роботи:

- надавати допомогу при виборі теми, її остаточного формулювання та меж розкриття;

¹⁰ Методичні рекомендації щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр», затвердженими Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/mezzvg>

- рекомендувати спеціальну, нормативну літературу та інформаційні джерела за обраною темою;
- консультувати ЗВО з питань виконання роботи;
- контролювати дотримання календарного плану, якість та самостійність виконання роботи, інформувати завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту.

Обов'язки здобувача вищої освіти:

- дотримуватись графіка та звітувати в передбачені строки перед керівником про хід роботи;
- написати та оформити текст роботи згідно з вимогами даних Рекомендацій;
- отримати необхідні рецензії та відгук керівника.

Усі науково-дослідницькі роботи здобувачів вищої освіти підлягають перевірці на плагіат відповідно до порядку проведення перевірки робіт здобувачів вищої освіти в Національному університеті «Чернігівська політехніка».

До кваліфікаційної роботи додається подання голові ЕК щодо захисту кваліфікаційної роботи (див. положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій для атестації здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», відгук керівника, рецензія, документи про впровадження, копії власних публікацій за результатами дослідження (статті, тези).

Усі кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти Університету освітнього ступеня «бакалавр» підлягають перевірці на плагіат відповідно до порядку проведення перевірки кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на плагіат в Національному університеті «Чернігівська політехніка».

Дипломна робота має бути готова, прорецензована і допущена до захисту за 7 діб до призначеної дати. Для цього її необхідно подати науковому керівнику для перевірки оригінальності кваліфікаційної (дипломної) роботи не пізніше, ніж за 7 робочих днів. Таким чином, за 15 календарних днів до призначеної навчальним відділом дати захисту дипломного проєкту робота має бути в електронному вигляді надана кафедрі філософії і суспільних наук ННІ природокористування та гуманітарних наук НУ «Чернігівська політехніка». Кваліфікаційні роботи перевіряються на дотримання правил академічної доброчесності, оформлюються в електронному вигляді та завантажуються в репозитарій НУ «Чернігівська політехніка».

ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Бакалаврська кваліфікаційна робота має підтвердити належний рівень професійної, філософської та дослідницької підготовки студента – майбутнього бакалавра – за переліком навчальних дисциплін, визначених освітньо-професійною програмою спеціальності 033 «Філософія».

Зміст і рівень виконання бакалаврської кваліфікаційної (дипломної) роботи мають засвідчити сформованість у здобувача необхідного рівня професійної

підготовки майбутнього бакалавра філософії, зокрема здатність до філософського аналізу соціальних і світоглядних проблем, роботи з науковими джерелами, критичного осмислення теоретичних підходів і аргументованого представлення власної дослідницької позиції. Вони мають прямо корелювати з цілями та компетентностями освітньої програми, що передбачені для бакалаврського рівня і відображати уміння здобувача застосовувати набуті знання у науковому аналізі, аргументації та синтезі філософських концепцій.

Тема і зміст кваліфікаційної роботи мають відповідати профілю підготовки та бути науково обґрунтованими і актуальними в межах обраного напрямку. Не допускається замінювати кваліфікаційну роботу простим викладом або переказом літературних джерел без власного осмислення, аргументованого аналізу й наукових узагальнень. Можлива інтеграція раніше виконаних курсових робіт у структуру дипломної роботи, однак їхній обсяг не повинен перевищувати 30 % загального тексту.

Бакалаврська дипломна кваліфікаційна робота може стати підґрунтям для магістерського дослідження у тій самій предметній сфері, якщо її проблематика відповідає напрямам магістерської підготовки.

Тематика дипломних робіт формуються випусковою кафедрою впродовж осіннього семестру четвертого курсу навчання і доводиться до відома студентів шляхом розміщення актуального переліку тем на офіційному сайті кафедри. Обираючи тему, студент узгоджує її з керівником, який здійснює загальне наукове керівництво підготовкою роботи, спрямовує дослідження та контролює його якість і відповідність вимогам методичних рекомендацій.

Під час підготовки дипломної роботи необхідно дотримуватися визначених методологічних засад, притаманних науковим дослідженням у сфері гуманітарних наук.

Зміст роботи визначається її темою. Титульний аркуш оформлюється відповідно до додатку А. Завдання (додаток Б) складається ЗВО разом з керівником, підписується ними та затверджується завідувачем кафедри.

В анотації – 1 сторінка (обсягом до 800 знаків) – зазначається прізвище та ініціали ЗВО, назва кваліфікаційної роботи, основний зміст та результати. Викладення матеріалу в анотації повинно бути стислим і точним. Необхідно використовувати синтаксичні конструкції, притаманні мові ділових документів, уникати складних граматичних зворотів, використовувати стандартизовану термінологію, уникати маловідомих термінів і символів. Після анотації в називному відмінку наводять ключові слова. Кількість ключових слів – 5-7.

Анотація має бути написана українською та однією з іноземних мов (переважно – англійською), розміщуватися на окремому аркуші разом з ключовими словами та передувати змісту. Якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то перелік умовних позначень може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед змістом, після анотації та списку ключових слів.

Перелік слід друкувати в дві колонки: у лівій за абеткою наводяться

скорочення, а в правій – їх детальне розшифрування. Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення повторюються менше трьох разів, перелік не складають, їхнє розшифрування наводиться в тексті при першому згадуванні.

При виборі теми варто уникати надзвичайно довгої назви (не більше 8-9 слів) чи надто складних термінів. Тема кваліфікаційної роботи не повинна починатись такими словами: проблема, дослідження, деякі шляхи, деякі питання, деякі проблеми, до питання тощо. Перш ніж визначитись з темою дослідження, необхідно ознайомитись з наявністю літератури, ступенем розроблення цієї тематики. Обравши тему роботи, ЗВО опрацьовує літературу (першоджерела, монографії, посібники тощо), складає план дослідження та узгоджує його з керівником. Дипломна робота повинна засвідчити, що студент бакалаврату вміє вести самостійний науковий пошук, аналізувати проблемні ситуації та їх вирішувати на відповідному світоглядно-теоретичному рівні.

Матеріал роботи має бути викладено як єдине ціле в логічній послідовності. Зміст включає: вступ; послідовно перелічені назви всіх розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (якщо вони мають заголовки); висновки та пропозиції; перелік посилань; додатки. Навпроти кожної позиції проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу. Зразок оформлення змісту наведено в додатку В.

У вступі зазначається проблема, що потребує вирішення, ступінь її дослідження, актуальність проведення і мета досліджень у обраному напрямі, завдання, що вирішуються для досягнення мети, об'єкт і предмет досліджень, наукова новизна та практична значущість роботи (для ЗВО за освітньо-наукової програми). Також зазначається апробація результатів досліджень – виступи на студентських наукових конференціях, публікації результатів дослідження. Обсяг вступу, зазвичай, не повинен перевищувати 2,5-3 сторінки.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та шляхів розв'язання проблеми, обґрунтування необхідності досліджень. Визначаючи мету, дослідник уявляє собі, який результат він має намір одержати, яким буде цей результат) та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження. Об'єкт дослідження визначається разом з вибором теми та пов'язано з відповіддю на питання: що розглядається? Предмет дослідження міститься в межах проблемного об'єкта, який потребує вирішення (методологічна характеристика того, що знаходиться в межах об'єкту дослідження. Предмет позначає аспект розгляду, дає уявлення про те, як розглядається об'єкт, тобто визначення предмета пов'язано з відповіддю на питання про те, як саме розглядається об'єкт дослідження.

Метод – сукупність прийомів, операцій і способів теоретичного пізнання і практичного перетворення дійсності, досягнення визначених результатів. Методика – розглядається як інструкція діяльності з реалізації методу дослідження. Наукова новизна повинна містити результати самостійного аналітичного та експериментального характеру. Практична значущість повинна містити результати власних досліджень, що можуть бути впроваджені в

діяльність підприємств, установ. Апробація роботи повинна містити назви статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях, інших наукових заходах.

Зміст основної частини роботи викладають за розділами. Розділи можуть поділятися на підрозділи, пункти, підпункти. Теоретична частина роботи присвячується теоретико-методологічним аспектам обраного об'єкта та предмета досліджень.

Теоретичне обґрунтування має визначати роль і місце досліджуваних явищ та процесів у забезпеченні високої ефективності діяльності суб'єкта, містити аналіз існуючого досвіду у відповідній сфері. Структурно вона складається з 2-4 підрозділів, містить теоретичний виклад важливих аспектів проблеми, критичний огляд джерел інформації, аналіз предмета дослідження на макрорівні, використання здобутків вітчизняних та зарубіжних учених у розвитку предмета дослідження. Розглядаються загальнотеоретичні підходи до теми з використанням сучасних літературних джерел щодо досліджуваної проблеми, а також питання з висвітлення теоретичних основ дослідження (критично аналізуються монографії, наукові статті, матеріали конференцій, електронні ресурси тощо, у тому числі іноземних авторів); обов'язковим є порівняння різних точок зору, використання статистичних відомостей (із посиланням на джерела). Обов'язковим в теоретичному розділі є аналіз статистичних даних та/або світового досвіду за темою дослідження. Під час розкриття теоретичних питань слід висвітлити елементи наукової новизни з формулюванням власної позиції автора щодо напрямку дослідження, оригінальні авторські пропозиції стосовно розбудови теоретичних і методичних питань. Теоретичний розділ завершується стислими висновками.

В аналітичній частині надається загальний опис суб'єкта, на прикладі якого досліджується визначена в темі роботи проблема, аналіз його показників, сучасні досягнення та невирішені проблеми в досліджуваному аспекті діяльності. За змістом цей розділ є аналітичним підґрунтям для розробки практичних рекомендацій і має бути органічно поєднаним з наступним розділом. На основі наявної інформації студент узагальнює результати аналітичних досліджень і робить висновок наприкінці розділу про необхідність вирішення проблемних питань. Наведений аналіз стану проблеми як в теоретичному, так і в аналітичному аспектах повинен містити обов'язкові посилання на джерела інформації (зі списку використаних джерел). Зміст і структура даного розділу визначається темою і направлена на виявлення напрямів удосконалення досліджуваної проблеми. Аналітична частина завершується стислими висновками, у яких формулюються основні результати аналізу.

Результати аналізу є основою для розробки практичної частини дипломної роботи. Практична частина роботи містить пропозиції автора щодо вирішення проблемних питань в обраній для дослідження царині. Автором/авторкою висувається певна гіпотеза, оцінюється її реальність та обґрунтовується економічна доцільність. Ця частина роботи повинна бути спрямована на розробку і обґрунтування пропозицій щодо предмета дослідження. Він повинен

містити обґрунтовані практичні пропозиції студента, спрямовані на досягнення мети, поставленої у вступі. Структурно розділ має містити 2-4 підрозділи, містить теоретичний виклад важливих аспектів проблеми, критичний огляд джерел інформації, аналіз предмета дослідження на макрорівні, використання здобутків вітчизняних та зарубіжних учених у розвитку предмета дослідження.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Структура дипломної роботи складається з титульного аркуша; завдання; анотації та ключових слів; переліку умовних позначень (за потреби); змісту; вступу; основної частини; висновків; перелік посилань; додатків.

Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи ЗВО освітнього ступеня бакалавра має складати 50-60 сторінок. Допускається відхилення в межах ± 10 %. Огляд літератури не повинен перевищувати 25 % від загального обсягу роботи. Кваліфікаційна робота оформлюється в електронному вигляді державною або англійською мовою.

Текст друкують за допомогою комп'ютера на сторінці формату А-4 через 1,5 міжрядкових (комп'ютерних) інтервали, шрифт Times New Roman, 14 з полями не менше таких розмірів: лівий – 25 мм, правий – 10 мм, верхній і нижній – 20 мм. (абзац третій, четвертий пункту 4.1 Методичних рекомендацій в редакції згідно із рішенням Вченої ради від 30.06.2022, протокол №5, та наказом ректора № 220/ВС від 30.06.2022) Розмір абзацного відступу – 1,25 мм.

Текст основної частини поділяють на розділи та підрозділи. Заголовки структурних частин: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох чи більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 1-2 інтервалам. Кожен розділ слід починати з нової сторінки.

У **змісті** послідовно перераховують заголовки розділів, підрозділів, додатків і зазначають номери сторінок, на яких розміщено початок матеріалу. Зміст повинен бути детальним і містити всі заголовки, які є в курсовій роботі. Розташовують зміст відразу після титульного листа.

У **вступі** необхідно показати значення обраної теми в навчальному курсі відповідної філософської проблематики, її роль у розкритті цієї проблеми, актуальність і практичне значення висвітлюваних в ній положень. Важливо відзначити також ступінь вивченості теми в філософській літературі, вказати на дискусійні питання (якщо такі є), сформулювати мету роботи, дати пояснення вибраної автором логічної послідовності ключових питань теми, які розкриваються. Необхідно зазначити джерела, які використовувались автором при підготовці і написанні дипломної роботи. Можна вказати, які питання були найбільш складними і викликали найбільший інтерес.

Вступ розкриває сутність і стан досліджень з певної проблематики, розробленість і популярність її у філософських дослідженнях, обґрунтування необхідності дослідження. Саме у вступі формулюється **мета** (яка тісно пов'язана з назвою дослідження) та основні **завдання** дипломної роботи, а також визначається предмет, об'єкт і методи дослідження, його науково-теоретична основа. Поставлені завдання повинні конкретизувати основну мету роботи, а їх визначення пов'язано з назвами основних розділів.

Приклад формулювання завдань:

- дослідити ... ;
- проаналізувати ... ;
- виявити ... ;
- ствердити ... ;
- з'ясувати ... ;
- порівняти ... ;
- спростувати ... ;
- визначити;
- встановити...

Вступна частина є найабстрактнішим теоретичним і методологічним розділом, бо саме тут обґрунтовується науковий підхід, визначається спосіб аналізу проблем, що розв'язуються у дослідженні чи проводиться історичний екскурс щодо окреслених питань. Рекомендований обсяг вступу – до 3 сторінок.

Основна частина дослідження складається з 2-3 розділів та, за потреби, кількох підрозділів; пункти та підпункти повинні бути приблизно однакового обсягу.

Доцільним є висвітлення сучасного стану розробленості цього питання (проблеми, ідеї тощо). Вважається, що автор(ка) дипломної роботи аналізує всі концепції, проводить порівняння, визначає спільні елементи, і показує відмінні моменти. В курсовій роботі ЗВО відстоює власну позицію щодо аналізу цих проблем, можливі способи її розв'язання (на нашу думку, варто погодитись, нам імпонує позиція, викликає сумніви й таке інше).

В кінці кожного розділу, потрібно подати короткі висновки (3-6 речень), котрі підсумовують викладені ідеї, чи міркування. Розділи дипломної роботи розпочинаються на новій сторінці.

У дипломній роботі при аналізі тих чи інших трактувань і положень автор/ка повинні підтверджувати їх цитатами. Посилання на літературу оформлюється відповідно до вимог: або в кінці сторінки, або в кінці тексту. Наприклад: [1, с. 137], де 1 – цитоване джерело, а 137 – сторінка, з якої цитується текст.

Висновки. У цій частині роботи слід чітко сформулювати основні висновки з теми, при цьому вони повинні бути короткими, органічно впливати із змісту та не стосуватися аспектів, які автор/ка не планували розглядати. В іншому випадку висновки довільно або штучно додаються до результатів дослідження та знижують його якість. Висновки як підсумковий розділ дипломної роботи можна оформити у вигляді чітких тез, що стосуються розділів роботи. Рекомендований

обсяг висновків – до 3 сторінок. Висновки повинні відповідати поставленим завданням, котрі було сформульовано у вступі.

В процесі написання роботи ЗВО повинен давати **посилання на джерела**, матеріали або окремі результати, які він наводить в роботі, або на яких ідеях і висновках розробляється проблема. У науково-дослідницькій роботі при складанні списку посилань на електронні та друковані носії інформації необхідно застосовувати ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», що набув чинності в Україні 01 липня 2016 р. та установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання і розміщування у документах. ДСТУ 8302:2015 – це державний стандарт України, що регламентує принципи оформлення бібліографічних посилань на джерела інформації. Розробником ДСТУ 8302:2015 є Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова».

Перелік посилань будують у порядку появи посилань у тексті або в алфавітному порядку, міститься в кінці тексту, після висновків і додатків та повинен налічувати не менше 10 джерел. Мають бути посилання не тільки на україномовні, але й видання іноземною мовою. Потрібно використати не менше 20 відсотків літератури, яка була опублікована за останні 5 років.

Посилання в тексті слід зазначати в квадратних дужках порядковим номером за переліком посилань, наприклад: «... у роботах [1–7] ...». При посиланнях на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери. При посиланнях слід писати: «... у розділі 4 ...», «... дивись 2.1 ...», «... за 3.3.4 ...», «... відповідно до 2.3.4.1 ...», «... на рис. 1.3 ...» або «... на рисунку 1.3 ...», «... у таблиці 3.2 ...», «... (див. 3.2) ...», «... у додатку Б ...» й таке інше.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не проставляють, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці.

Підписи розділів «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ», «ДОДАТКИ» подаються в тексті без додавання порядкового номера.

Заголовки розділів нумеруються та друкуються з нового рядка (див. додаток В).

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, наприклад: «2.3.» – третій підрозділ другого розділу. Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Ілюстрації (схеми, графіки, діаграми) і таблиці необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом «Рисунок» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком тих, що подані в додатках. Номер ілюстрації складається з

номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рисунок 1.2» – другий рисунок першого розділу. Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією в центрі. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисунковий текст). Позначення «Рисунок» разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних.

Таблиці теж нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. По центру перед відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» – друга таблиця першого розділу.

При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз ліворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження таблиці» і вказують номер, наприклад: «Продовження таблиці 1.2».

Приклад побудови таблиці: «Таблиця 1.2 – Аналітична модель ціннісного плюралізму у глобальному світі»

Ключовий аспект ціннісного плюралізму	Теоретичний зміст	Аналітична інтерпретація	Соціальні наслідки
Різноманітність і багатоманітність	Визнання існування множинних ціннісних систем і способів життя	Плюралізм виступає не запереченням істини, а множинністю форм її культурного та соціального осмислення	Збагачення культурного простору
Рівноправність ціннісних систем	Формальне визнання рівного права різних цінностей на існування	На практиці рівноправність часто є асиметричною через нерівний доступ до влади й ресурсів	Можливість символічної нерівності та культурної домінації
Толерантність	Готовність приймати відмінні ціннісні орієнтації	Активна етична позиція, що потребує рефлексії меж допустимого	Зниження конфліктності; потреба чітких меж щодо прав людини
Діалог і компроміс	Визнання неминучості конфліктів між ціннісними системами	Перехід від насильницького протистояння до аргументованого обговорення	Формування культури публічної дискусії та соціального узгодження

*Складено автором на підставі джерел 10; 14; 21

Таблиця може мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Посилання. У процесі написання роботи ЗВО повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати, які він наводить в роботі, або на яких ідеях і висновках розробляється проблема. Посилання в тексті слід зазначати в квадратних дужках порядковим номером за переліком посилань, наприклад: «... у роботах [1–7] ...». При посиланнях на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери. При посиланнях слід писати: “... у розділі 4 ...”, “... дивись 2.1 ...”, “... за 3.3.4 ...”, “... відповідно до 2.3.4.1 ...”, “... на рис. 1.3 ...” або “... на рисунку 1.3 ...”, “... у таблиці 3.2 ...”, “... (див. 3.2) ...”, “... за формулою (3.1) ...”, “... у рівняннях (1.23) – (1.25) ...”, “... у додатку Б ...”

Додатки розміщують у порядку появи посилань у тексті. Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок. Над заголовком симетрично відносно тексту сторінки малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера на позначення послідовності (*Додаток А*). Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки (наприклад: додаток А, додаток Б), за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Перелік посилань будують у порядку появи посилань у тексті або в алфавітному порядку. У список використаної літератури, який додається до дипломної роботи, включаються всі джерела, на які є посилання в тексті, а також ті важливі, які були вивчені при написанні дипломної роботи і знайшли відображення у формуванні вузлових питань і структурі роботи, хоч і не наведені у тексті.

Вимоги до оформлення посилань:

а) посилання на книгу :

1. Postmodern paradigm of science: challenges of the information age / Shakun N.V., Shcherbyna N.O. // Philosophy of science in the historical-philosophical dimension : Scientific monograph. Riga, Latvia Baltija Publishing, 2025. 384 p. P. 343-356. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/588>

б) посилання на статтю:

1. Шакун Н.В. Історія в контексті української філософії: теоретико-методологічні підходи. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії» № 61 (2025). С.195-204. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/61_2025/26.pdf

2. Mandragelia V. War in Ukraine: Economic Sanctions and Public Support // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки: науковий журнал. – Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка. 2022. – Вип. 2 (92). – С. 94-102.

в) посилання на тези:

1. Шакун Н.В. Гуманітаристика у світі цифровізації: виклики та перспективи. //Південноукраїнські наукові студії: збірник матеріалів VIII

Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 17–19 листопада 2025 р.) / ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик; Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України, Нац. ун-т «Одеська політехніка», Нац. ун-т «Чернігівська політехніка», НТУ «Дніпровська політехніка», Міжнародний університет; відп. ред. та укладач: Петінова О. Б. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 336 с. С. 179-181.

г) *посилання на електронні джерела інформації :*

1. Шакур, Н. В., Мельник, О. Є., & Ковальова, І. О. (2025). Роль філософської герменевтики у формуванні етичних орієнтирів для сучасної науки. Вісник гуманітарних наук, (9). URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15826018>

2. Шакур Н. В., Ян Ц., Колєватов О. О. Сучасні філософські течії та їхній внесок у державницькі процеси. Вісник гуманітарних наук. 2025. № 5. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15031823>

д) *посилання на нормативні документи :*

1. Закон України Про вищу освіту : Закон України від 01 червня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

Комплексні кваліфікаційні роботи. У випадку виконання реальних кваліфікаційних робіт на замовлення підприємств (організацій) або робіт, які направлені на оновлення, удосконалення матеріально-технічної бази Університету тематика кваліфікаційних робіт може бути комплексною. Для виконання комплексної роботи залучається група ЗВО, кожний із яких досліджує (розробляє) окремий напрямок комплексної теми. Керівництво комплексною роботою здійснюється одним керівником. У разі якщо комплексна кваліфікаційна робота є міждисциплінарною та виконується здобувачами вищої освіти різних освітніх програм, то керівництво такою роботою може здійснюватися декількома керівниками.

При цьому обсяг розрахунково-пояснювальної записки, яка оформлюється в одному екземплярі на весь колектив авторів, та (або) графічної частини такої роботи встановлюється випусковою кафедрою та може відрізнятися від обсягу визначеного у п. 4.1. Підтвердженням виконання реальних робіт є довідка про впровадження результатів, у якій також вказується весь колектив авторів роботи.

ВНУТРІШНІ ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

З метою підвищення якості вищої освіти у Національному університеті «Чернігівська політехніка» до складових кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на різних рівнях висувуються такі вимоги:

Внутрішні вимоги до якості кваліфікаційних (бакалаврських) робіт у методичних рекомендаціях визначають сукупність змістових і формальних критеріїв, яким має відповідати робота для підтвердження сформованості

загальних і фахових компетентностей здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Кваліфікаційна робота повинна містити анотацію українською мовою, що стисло відображає мету, завдання, об'єкт, предмет, основні результати та практичну значущість дослідження.

Теоретична частина роботи має засвідчувати здатність студента орієнтуватися в наукових підходах і концепціях, релевантних до обраної теми, аналізувати й узагальнювати наукові джерела, коректно використовувати понятійно-категоріальний апарат та логічно вибудовувати теоретичні положення для розв'язання типової професійної проблеми.

Практична складова бакалаврської роботи повинна мати прикладний характер і бути спрямованою на розв'язання конкретних завдань у межах спеціальності, при цьому її доцільність і значущість підтверджується відгуком стейкхолдера (роботодавця або представника організації, для якої результати роботи є актуальними).

Наявність публікацій за темою кваліфікаційної роботи, елементів наукової новизни чи авторських розробок для бакалаврського рівня не є обов'язковою вимогою, однак розглядається як додаткова позитивна характеристика якості роботи та рівня підготовки здобувача.

Водночас обов'язковою умовою є дотримання принципів академічної доброчесності, що передбачає самостійність виконання дослідження, коректне цитування джерел, відсутність плагіату та академічних фальсифікацій.

Сукупно ці вимоги забезпечують внутрішній стандарт якості бакалаврських кваліфікаційних робіт і слугують підставою для їх об'єктивного оцінювання та допуску до захисту.

КОНСУЛЬТАЦІЇ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Чернігівська політехніка», підготовка бакалаврської роботи передбачає системну й послідовну взаємодію здобувача з науковим керівником, починаючи з ранніх етапів дослідження. Після попереднього визначення теми бакалаврської роботи здобувач погоджує її з науковим керівником, який надає методичні рекомендації щодо уточнення формулювання теми, визначення мети та завдань дослідження, добору релевантних наукових джерел і загальної логіки роботи. На початковому етапі також узгоджується орієнтовний план бакалаврської роботи, обговорюються проблемні питання, що виникають у процесі опрацювання теми, та окреслюються можливі напрями формування попередніх висновків.

Методичні рекомендації наголошують, що консультації наукового керівника є важливим інструментом підвищення якості бакалаврської роботи, однак вони не повинні підміняти собою самостійну дослідницьку діяльність здобувача. Недоцільним є як формальне звернення по консультацію вже після

завершення основного тексту роботи, так і очікування від наукового керівника готових рішень, повністю сформованої структури чи детального переліку джерел без власної аналітичної підготовки. Здобувач бакалаврського рівня має ініціювати консультації на етапах вибору та конкретизації теми, розробки плану, аналізу літератури й узагальнення теоретичного та практичного матеріалу, попередньо здійснивши самостійний пошук джерел і підготувавши власні пропозиції щодо структури дослідження.

Важливою умовою ефективної взаємодії з науковим керівником є змістовна підготовка до консультацій. Здобувач повинен формулювати конкретні запитання, що стосуються доцільності структури бакалаврської роботи, логіки викладу матеріалу, коректності інтерпретації теоретичних положень, відбору й аналізу фактичного матеріалу або обґрунтування висновків. Такий підхід свідчить про активну позицію студента, його залученість до дослідницького процесу та готовність виконувати бакалаврську кваліфікаційну роботу відповідно до вимог університетських методичних рекомендацій і принципів академічної доброчесності.

РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Формою контролю дипломної роботи є публічний захист у присутності комісії та ЗВО групи з наступним оцінюванням комісією рівня її виконання в балах за шкалою ECTS і національною шкалою.

Результати захисту випускної кваліфікаційної роботи, зокрема оцінка бакалаврської роботи та рішення екзаменаційної комісії про присудження випускникові відповідної кваліфікації, оголошуються в день проведення захисту після належного оформлення протоколу засідання ЕК.

Згідно з Положенням про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій для атестації здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» (затвердженом Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» 31 серпня 2020 р. та введеним в дію наказом ректора від 31 серпня 2020 р.),¹¹ якщо відповідь здобувача на публічному захисті кваліфікаційної роботи тощо не відповідає вимогам рівня атестації, екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що здобувач не пройшов атестацію й у протоколі засідання комісії йому проставляється оцінка «незадовільно» (0-59 балів). У такому випадку здобувач відраховується з Університету і йому видається академічна довідка встановленого зразка.

У випадках, коли публічний захист кваліфікаційної роботи визнається незадовільним, екзаменаційна комісія встановлює, чи може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену випусковою кафедрою. Право повторної атестації зберігається за здобувачем упродовж трьох років після закінчення

¹¹ ПОЛОЖЕННЯ про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій для атестації здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/lyqdpj>

Університету.

У випадку, якщо здобувач не з'явився на засідання екзаменаційної комісії для складання атестаційних іспитів або публічного захисту кваліфікаційної роботи без поважних причин, у протоколі комісії зазначається, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання. Здобувач має право пройти атестацію після відрахування з Університету, починаючи з наступного навчального року, впродовж трьох років поспіль.

Якщо здобувач не з'явився на засідання екзаменаційної комісії з поважної причини (що підтверджується відповідними документами), йому може бути встановлена інша дата проходження атестації з продовження строку навчання в Університеті (до наступного строку роботи екзаменаційної комісії, але не більше, ніж на один рік).

Кваліфікаційна (дипломна) робота виконується здобувачем вищої освіти в строки, які встановлені навчальним планом. Тому студент повинен якісно виконати дипломну роботу і подати її в установлений термін для рецензування на кафедрі.

Підготовка до захисту дипломної роботи включає обов'язкову рецензію, яка є незалежною оцінкою змісту, якості викладення, структури, наукової аргументації та практичної цінності дослідження, і виконується висококваліфікованим спеціалістом – представником наукової чи виробничої сфери або викладачем іншої кафедри університету. Рецензія має містити обґрунтовані зауваження та оцінку роботи здобувача й бути ознайомлена зі здобувачем до засідання екзаменаційної комісії так, щоб студент мав змогу врахувати змістовні рекомендації при підготовці до захисту.

Перед допуском до захисту робота разом із рецензією та відгуком наукового керівника подається на попередній розгляд кафедри та до екзаменаційної комісії. До захисту допускаються лише ті роботи, які відповідають вимогам змісту й оформлення, мають належну структуру, обґрунтовані висновки, практичні пропозиції та відгуки/рецензії, і були перевірені на відповідність вимогам академічної доброчесності, зокрема на плагіат.

Сам захист проводиться перед екзаменаційною комісією (ЕК) відповідно до встановленого порядку: здобувач презентує результати власного дослідження, коротко викладає основні положення роботи, аргументує вибір методів і підходів, а також відповідає на запитання членів комісії, які спрямовані на перевірку глибини розуміння теми, логіки викладу матеріалу й уміння застосовувати здобуті знання на практиці. У завершенні засідання ЕК формує оцінку роботи та дає рішення про присвоєння випускникові відповідної кваліфікації, яке оголошується того ж дня після оформлення протоколу засідання.

Таким чином, рецензування та захист дипломної роботи в університеті – це комплексна процедура, що забезпечує об'єктивну оцінку наукової та практичної цінності кваліфікаційної роботи здобувача і сприяє підтвердженню рівня сформованості його фахових компетентностей відповідно до вимог освітньої програми.

ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ (ДИПЛОМНИХ) РОБІТ

Кваліфікаційна (дипломна) робота виконується за однією із запропонованих тем, обираючи яку ЗВО має керуватися не тільки актуальністю проблеми у суспільствознавстві, ступенем її розробки у філософії, наявністю спеціальної літератури в бібліотеці університету, але й особистим інтересом. Запропоновані кафедрою теми не повинні виходити за межі навчальної програми. Якщо студент/ка виявили бажання написати дипломну роботу за темою, яка не зазначена у запропонованому переліку, то вони мають отримати на це дозвіл наукового керівника. Самовільна зміна теми дипломної роботи не допускається.

Тематика дипломних робіт бакалаврів з філософії сформована таким чином, щоб відображати актуальні проблеми теоретичної та практичної філософської науки, відповідати змісту освітньої програми «Аналітика суспільно-політичних процесів» та сприяти реалізації її навчальних результатів.

Для спеціальності «Філософія» бакалаврського рівня теми дипломних робіт сформульовані з врахуванням потреб сучасного суспільства, наукових тенденцій і професійних компетентностей, визначених стандартом вищої освіти, що включає здатність здобувача аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати філософські концепції, застосовувати філософські знання до аналізу соціально-культурних і політичних явищ, розробляти власні аргументовані висновки та рекомендації.

Тематичний перелік дипломних робіт оновлюється щороку або за потреби на основі пропозицій науково-педагогічних працівників, враховує результати наукових досліджень кафедри та актуальні проблеми професійної сфери, до якої готується здобувач. Оновлена тематика забезпечує широку предметну спрямованість: від класичних філософських дисциплін – таких як філософія науки, етика, соціальна філософія та логіка, до міждисциплінарних тем, що поєднують філософську рефлексію з аналізом сучасних суспільно-політичних процесів, культурними практиками, технологічними змінами або питаннями суспільного розвитку.

Водночас теми дипломних робіт відповідають рівню бакалаврської підготовки, є конкретними, чітко сформульованими та такими, що дозволяють здобувачу продемонструвати навички самостійного наукового дослідження, вміння працювати з науковою літературою, формулювати чіткі мету, завдання, обґрунтовувати вибір методів і робити обґрунтовані висновки. Оновлення тематики також сприяє залученню студентів до наукової діяльності, створює умови для публікації результатів досліджень, участі у конференціях і подальшого професійного розвитку.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ (ДИПЛОМНИХ) РОБІТ

1. Логічний позитивізм як напрям аналітичної філософії: основні ідеї та критика.

2. Ідея відкритого суспільства у сучасній соціально-філософській думці.
3. Влада як філософське поняття у теоріях сучасного управління.
4. Концепція влади як дискурсу у філософських підходах XX–XXI століть.
5. Демократія як предмет філософського осмислення: основні концепції.
6. Політичний дискурс у філософії: підходи до аналізу та інтерпретації.
7. Автентичність особистості в екзистенціальній філософії цифрової доби.
8. Екологічна етика як напрям сучасної філософії моралі.
9. Громадянська непокора як етична проблема у філософії.
10. Філософський аналіз етичних проблем біотехнологій.
11. Стоїцизм як етична концепція та її актуальність у сучасному суспільстві.
12. Соціальна справедливість як філософська проблема у теорії Дж. Ролза.
13. Громадянське суспільство як філософське поняття у сучасних теоріях.
14. Ідеологія як об'єкт філософської критики.
15. Критичне мислення як філософська проблема сучасного суспільства.
16. Лібералізм і комунітаризм як філософські концепції соціального порядку.
17. Філософська критика популізму у сучасних теоріях демократії.
18. Моральний реалізм і моральний релятивізм у сучасній етиці.
19. Плюралізм і толерантність як філософські принципи демократії.
20. Політична відповідальність у філософії Ганни Арендт.
21. Утопія і антиутопія як філософські моделі соціального розвитку.
22. Постлюдське як концепт у сучасній філософській антропології.
23. Постмодерністська критика істини у сучасній філософії.
24. Постправда як філософська проблема сучасного публічного дискурсу.
25. Маніпуляція як предмет філософського аналізу комунікації.
26. Легітимність влади як філософська проблема політичної думки XX століття.
27. Свобода волі в контексті сучасної філософської думки.
28. Сталий розвиток як філософська концепція: ціннісні та етичні засади.
29. Соціальний контроль як предмет філософського аналізу.
30. Раціональне та ірраціональне у філософії Фрідріха Ніцше.
31. Суспільно-політичні ризики регіонального розвитку: філософський аналіз.
32. Феміністська філософія як напрям сучасної соціальної теорії.
33. Гібридні загрози як проблема сучасної політичної філософії.
34. Масова культура як об'єкт філософського аналізу.
35. Естетичний досвід у філософії мистецтва.
36. Проблема значення у філософії мови.
37. Контекст і прагматика у філософії мови.
38. Статус і межі наукового знання у філософії науки.
39. Експеримент як філософська проблема наукового пізнання.
40. Ідея національного поступу у філософських концепціях.
41. Філософське осмислення цілей і цінностей освіти.
42. Легітимність влади як проблема філософії політики.

43. Філософські засади справедливості в умовах суспільних трансформацій.
44. Матеріалізм і дуалізм як підходи у філософії свідомості.
45. Медіа та трансформація суспільної свідомості.
46. Час як філософська проблема онтології.
47. Штучний інтелект як предмет філософсько-етичного аналізу.
48. Цінності громадянського суспільства у філософському вимірі.
49. Цифрова етика як філософська проблема сучасності.
50. Цифрова людина як концепт соціальної філософії.

ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (ДИПЛОМНОЇ) РОБОТИ

Виконуючи кваліфікаційну (дипломну) роботу ЗВО має дотримуватися «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти Національного університету «Чернігівська політехніка».

В оцінюванні дипломної роботи враховується низка складових: опис об'єкту і предмету дослідження; відповідність структурних розділів і параграфів визначеній темі та вимогам до цього типу робіт; відповідність вимогам щодо оформлення роботи; наявність посилань на використані джерела; дотримання граматичних і стилістичних правил викладу; дотримання вимог академічної доброчесності; вміння ЗВО презентабельно подавати результати свого дослідження, логічно структурувати доповідь.

Максимальна оцінка за дипломну роботу становить 100 балів, яка має дві складові. Перша (підготовча) – характеризує самостійну роботу ЗВО та її результат – текст дипломної роботи, оформлений відповідно до чинних вимог. Друга – характеризує якість захисту студентом дипломної роботи. Розмір шкали першої складової дорівнює 70 балів, а другої складової – 30 балів.

<i>Розподіл балів за рейтинговою системою</i>	
<i>Вид роботи</i>	<i>Кількість балів</i>
Збирання джерел та літератури	0 – 20
Складання плану. Вступ	0 – 10
Основні розділи дипломної роботи	0 – 20
Висновки	0 – 10
Оформлення дипломної роботи	0 – 10
Захист дипломної роботи	0 – 30
Разом	0 – 100

Критерії оцінювання дипломної роботи

1. Збирання джерел та літератури по темі дипломної роботи – до 20 балів.

Критерії: оцінюється в залежності від того, наскільки повноцінно опрацьована джерельна база та дозволяє розкрити обрану тему дипломної роботи. Виконання даного виду роботи перевіряється за укладеним списком використаних джерел. Опрацювання максимальної кількості доступних для ЗВО

електронних та паперових носіїв інформації за темою дослідження оцінюється від 10 до 20 балів. Охоплення увагою лише частини доступних інформаційних джерел, що загалом дозволяє розкрити тему дипломної роботи, оцінюється у 5-10 балів. Опрацювання лише окремих джерел та наукових студій, що лише поверхово розкриває тему, оцінюється від 1 до 5 балів.

2. Складання плану дипломної роботи – до 10 балів.

Критерії: охоплення планом всіх аспектів обраної для дослідження теми, логічність і послідовність структурних компонентів; відповідність останніх поставленій меті і дослідницьким завданням – від 3 до 5 балів. Структура роботи, що дозволяє частково розкрити обрану тему або лише окремі її аспекти – від 2 до 3 балів. План дипломної роботи, що не відповідає змісту обраної теми або позбавлений логіки – від 1 до 2 балів.

Вступ – до 5 балів.

Критерії: аргументованість вибору теми дослідження, чіткість постановки проблеми, мети та завдань дослідження, логічне визначення об'єкту і предмету дослідження; хронологічних і територіальних меж; повнота у розкритті теми; глибина опрацювання ЗВО джерел та літератури за темою дослідження; вміння критично осмислювати використані джерела; чіткість і логічність, послідовність і грамотність у викладенні матеріалу; відповідність стандартним вимогам оформлення наукових робіт; наявність необхідної кількості джерел, правильність їх оформлення у списку літератури та правильність посилань на джерела в тексті роботи; наявність додатків, правильність їх оформлення – від 3 до 5 балів. Достатньо повне, але не завжди чітке і логічне визначення актуальності, об'єкту і предмету дослідження, мети, дослідницьких завдань, частковий аналіз опрацювання студентом джерел та літератури за темою дослідження – від 2 до 3 балів. Відсутність у вступі обов'язкових структурних компонентів – від 1 до 2 балів.

3. Виконання основних розділів дипломної роботи – до 20 балів.

Критерії: системність і повнота у розкритті теми; логічний, послідовний, ґрунтовний виклад інформації, підпорядкованість матеріалу визначеним у вступі меті та дослідницьким завданням; правильність використання філософських понять і термінів, залучення максимально можливого спектру джерел і літератури, наявність відповідних посилань; самостійність, оригінальність і доказовість суджень, наявність елементів наукової новизни; обґрунтованість практичного блоку; дидактична доцільність методичних розробок; обґрунтованість висновків – від 15 до 20 балів. Поверхове розкриття окремих аспектів обраної теми у тому чи іншому розділі, відсутність необхідних посилань, поверховість висновків до кожного розділу – від 7 до 14 балів. Часткова або повна невідповідність змісту дослідницьких розділів обраній темі, нелогічність викладу матеріалу, неузгодженість між змістом розділів, визначеною метою та завданнями, використання вкрай обмеженого кола джерел і літератури, відсутність посилань та висновків до розділів – від 1 до 6 балів.

4. Висновки – до 10 балів.

Критерії: логічність, послідовність, обґрунтованість, відповідність меті,

дослідницьким завданням та змісту роботи – від 8 до 10. Поверховість, суперечливість загальних висновків, часткове вирішення визначених дослідницьких завдань – від 4 до 7 балів. Невідповідність висновків змісту, меті і дослідницьким завданням – від 1 до 3.

5. *Оформлення дипломної роботи згідно загальноприйнятих стандартів – до 10 балів.*

Критерії: дотримання в роботі всіх основних вимог щодо її оформлення – від 8 до 10 балів. Окремі недоліки в оформленні дипломної роботи – від 4 до 7 балів. Недотримання вимог у оформленні дипломної роботи до державного стандарту України – від 1 до 3 балів.

6. *Захист дипломної роботи – до 30 балів.*

Критерії: мовна компетенція студента. Повнота й обґрунтованість відповідей на поставлені запитання. Аргументованість і точність відповідей на критичні зауваження. Вміння захищати власну думку. Ступінь володіння матеріалом, логіка викладу матеріалу. Культура захисту. Повна, обґрунтована доповідь студента про зміст роботи та висновки, яких ЗВО доходить у процесі дослідження; вміння чітко і ясно викладати свої думки, відповідати на запитання членів комісії – від 21 до 30 балів. Часткове розкриття у доповіді змісту курсового дослідження, неповні, непереконливі відповіді студента на запитання членів комісії – від 11 до 20 балів. Фрагментарне розкриття у доповіді змісту дипломної роботи, відсутність висновків, результатів власного дослідження, неспроможність дати відповідь на запитання членів комісії – від 1 до 10 балів.

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90-100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична записка МОН «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності» URL: <https://surl.li/xwsolt>
2. Закон України «Про вищу освіту» URL: <https://surl.li/fdrifp>
3. Кодекс академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/nlvjxm>
4. Концепція впровадження штучного інтелекту в освітній процес та наукову діяльність Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/mrbqyq>
5. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності URL: <https://surl.li/pcpekx>
6. Методичні рекомендації щодо виконання та оформлення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр», затвердженими Вченою радою Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/mezzvg>
7. ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Аналітика суспільно-політичних процесів» Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 033 Філософія галузі знань 03 Гуманітарні науки Кваліфікація: бакалавр філософії. URL: https://op.stu.cn.ua/files/op/033_ASPP_OPP_2024.PDF
8. ПОЛОЖЕННЯ про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій для атестації здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/lyqdpj>
9. Порядок проведення перевірки кваліфікаційних робіт та індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на плагіат в Національному університеті «Чернігівська політехніка» URL: <https://surl.li/gpwksg>

Титульний аркуш кваліфікаційної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут природокористування та гуманітарних наук
Кафедра філософії і суспільних наук

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(прізвище, ім'я, по батькові)

" ____ " ____ 201__р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(назва роботи)

(шифр і назва спеціальності, освітньої програми)

(галузь знань)

Виконавець:

студент гр. _____

(прізвище, ім'я, по батькові,)

(підпис)

Керівник: _____

(посада)

(науковий ступінь, вчене звання)

(прізвище, ім'я, по батькові,)

(підпис)

Зворотна сторона титульного аркушу кваліфікаційної роботи

Я, _____, підтверджую, що дана робота є моєю власною письмовою роботою, оформленою з дотриманням цінностей та принципів етики і академічної доброчесності відповідно до Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка». Я не використовував/ла жодних джерел, крім процитованих, на які надано посилання в роботі.

Дата

Підпис

Індивідуальне завдання на кваліфікаційну роботу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Навчально-науковий інститут природокористування та гуманітарних наук

Кафедра філософії і суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(прізвище, ім'я, по батькові)

"___" "___" 201__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: _____

Тему затверджено наказом ректора
від "___" "___" 202__р. № _____

1. Вхідні дані до роботи _____

2. Зміст розрахунково-пояснювальної записки _____

3. Перелік графічного матеріалу (у разі необхідності) _____

4. Календарний план

<i>№</i>	<i>Назва етапів роботи</i>	<i>Термін виконання</i>	<i>Примітки</i>

Завдання підготував:

керівник _____

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

«___» _____ 201__ р.

Завдання одержав:

студент _____

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

«___» _____ 201__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ.....	4
1.1 Поняття цінностей у філософії та культурології.....	4
1.2 Плюралізм цінностей: сутність, підходи та основні концепції.....	12
1.3 Типи та моделі ціннісних систем у сучасному суспільстві.....	23
РОЗДІЛ 2 ПЛЮРАЛІЗМ ЦІННОСТЕЙ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ.....	30
2.1 Формування глобального культурного простору.....	30
2.2 Взаємодія різних ціннісних моделей.....	38
2.3 Типи сучасних ціннісних конфліктів.....	45
2.4 Глобалізація як процес впливу на трансформацію систем цінностей.....	53
РОЗДІЛ 3 КУЛЬТУРНЕ ПОРОЗУМІННЯ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ.....	59
3.1 Бар'єри міжкультурної комунікації та ціннісні розбіжності.....	59
3.2 Формування міжкультурних компетенцій і толерантності.....	64
3.3 Стратегії гармонійного співіснування культур і ціннісних систем.....	70
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
Додатки.....	80